

על רודולף שטיינר כאדריכל

מאת: דרור צור, יוני 2012.

קשה להעריך את משמעות עבודתו של ר. שטיינר כאמן וכאדריכל אם לא עמדת מול החזית המערבית של הגטאנום השני בדורנאך.

בניתו של בית זה – המשמש עד היום כמרכז עולמי לתנועה האנתרופוסופית – החלה בשנת 1924 והושלמה בהדרגה רק בשנת 1997. הוא עומד במקום שבו עמד הגטאנום הראשון שבניתו החלה בשנת 1913 ושנהרס, כפי הנראה בהצתה מכוונת, בסילוסטר 1922.

ר. שטיינר היה אחראי לעיצובם של 17 מבנים נוספים שנבנו בין השנים 1908-1924, מתוכם קיימים עד היום 14 מבנים השוכנים בסביבת הגטאנום השני בדורנאך. הוא ביקש ליצור באמצעות הגטאנום והמבנים סביבו דרך אדריכלית חדשה שתיתן ביטוי לכל מה שהאנתרופוסופיה מכילה ושואפת אליו.

כמו בכל תחום בו עסק מביא שטיינר באדריכלות שלו שילוב של יכולת מעשית, אמנותית והכרתית בהיקף ובעומק שקשה להכיל ולתפוס גם לאחר שנים רבות של מאמץ.

אני מבקש להביא כאן היבט אחד ששטיינר מתמודד איתו בעבודתו האדריכלית ולהרחיב מעט לגביו:

שטיינר מדבר על כך שהתפתחות האדריכלות קשורה להתפתחות הנפש האנושית. הנפש היא חלל פנימי, עולם פנימי שבו משתקף העולם החיצון; ההתפתחות האנושית במהלך אלפי השנים האחרונות היא כזאת שהנפש האנושית – במובנים מסוימים – הולכת ונפרדת מהעולם שסביבה. נוצרים בתוכנו מסכים "וקירות" פנימיים שמפרידים אותנו מהעולם ומאפשרים לנו את החוויה העצמית, הערה והנפרדת שיש לנו היום. לתוכה יכול להיוולד 'האני' שלנו, אבל יחד עמו נולדת גם נטייה לאגואיזם וחוויה של ניתוק ופירוד.

האדריכלות לוקחת חלק ותומכת בתהליך הזה: כשאנו בונים בית אנחנו לוקחים חלק שהוא למעשה חלק מהעולם, ובאמצעות הרצפה, הקירות והגג מפרידים, מנתקים אותו מהעולם, ויוצרים חלל נפרד עבור עצמנו. הפעולה הזאת – שהיא הכרחית ליצירת תנאי החיים וההתפתחות הדרושים לאדם בזמננו – מכילה בתוכה, באופן הכרחי, גם אגואיזם ואנוכיות שתוצאותיהם הקשות ניכרות היום בכל מקום.

שטיינר שואל איך הפעולה של בנית בית ויצירת חלל פנימי נפרד יכולה לחבר אותנו מחדש לעולם, איך המעשה האדריכלי שמטבעו מפריד את האדם מהעולם יכול לתמוך ביצירת קשר פנימי מחדש עמו?

התשובה ששטיינר נותן לחידה זו, היא היצירה האמנותית! המדיום שיכול בתוך המציאות החומרית המנותקת והסגורה להמיס, לפתוח, לחבר וליצור קשר פנימי מחדש עם העולם הוא האמנות. כשאנו חווים צבע, כשאנחנו נותנים לעצמנו להרגיש תנועה של צורות פיסוליות בחלל, כשאנו חווים יופי של מבנה או חלל פנימי, הגבולות המוצקים של העולם החומרי נסדקים, ועולמות הרוח יכולים לדבר אלינו מחדש.

ר. שטיינר שאף שהאדריכלות, כסינטזה של האומנויות, תיצור מבנים שבאמצעותם יוכל האדם ליצור קשר מחדש עם עולמות הרוח. היצירה של הגטאנום הראשון והשני שבהם משולבים אדריכלות, פיסול, ציור וחרטה בזכוכית הם ביטוי למאמץ העצום שלו ושל שותפיו לדרך לממש שאיפה זו.